

Дар Ейстейн Ендшю

СЕКС ТА РЕЛІГІЯ

від балу цноти
до благословенної
гомосексуальності

Даг Ейстейн Ендшьо

СЕКС та РЕЛІГІЯ

Від балу цноти
до благословенної гомосексуальності

This translation has been published with the financial support of NORLA

Переклад видано за фінансової підтримки NORLA
(Норвезька література за кордоном)

Dag Øistein Endsjø

SEX og RELIGION

Fra jomfruball til hellig homosex

UNIVERSITETSFORLAGET

Даг Ейстейн Ендшю

СЕКС та РЕЛІГІЯ

Від балу цноти
до благословенної гомосексуальності

Переклад з норвезької

Львів
Видавництво Анетти Антоненко
Київ
Ніка-Центр
2017

УДК 2:314.5:392.3/.6
ББК 86:87.7
Е64

Переклад з норвезької *Ольги Білої*

Ендшю Д. Е.

Е64 Секс та релігія. Від балу цноти до благословенної гомосексуальності / Даг Ейстейн Ендшю ; пер. з норвезьк. — Львів : Видавництво Анетти Антоненко ; Київ : Ніка-Центр, 2017. — 304 с.

ISBN 978-617-7192-67-0 (Видавництво Анетти Антоненко)

ISBN 978-966-521-693-3 (Ніка-Центр)

У книжці відомого норвезького науковця і правозахисника Дага Ейстейна Ендшю проаналізовано величезний масив інформації щодо непростих стосунків між сексом і різноманітними релігіями протягом всієї історії людства й у різних світових культурах. Секс та релігія неминуче і нерозривно пов'язані між собою. Релігія забороняє і регулює, засуджує і благословляє, карає і роздає нагороди. Чи є секс священним або стає огидним, цілковито залежить від того, як релігія визначає це. Ваш сексуальний партнер, сімейний стан, колір вашої шкіри і ваша релігія або каста — це все чинники, які можуть привести до порятунку або загибелі. Автор ґрунтовно розглядає низку питань щодо взаємовідносин між сексом і релігією. Серед них: проблема допустимості чи заборони статевих стосунків за межами шлюбу; ставлення різних релігій до дозволу священикам займатися сексом, до гомосексуальних статевих стосунків і сексу між представниками різних рас, до сексуального самозадоволення тощо.

Книжка, що становить захоплююче дослідження звичаїв, ритуалів і правил, стане у пригоді всім, хто цікавиться питаннями культури, релігії, а також статі та сексуальності.

УДК 2:314.5:392.3/.6
ББК 86:87.7

Переклад за виданням:

Dag Øistein Endsjø. *Sex og religion. Fra jomfruball til hellig homosex*
ISBN 978-82-15-01350-3

ISBN 978-617-7192-67-0 (Видавництво
Анетти Антоненко)
ISBN 978-966-521-693-3 (Ніка-Центр)

© Universitetsforlaget 2009
© Переклад. О. Біла, 2017
© Видавництво Анетти Антоненко, 2017
© Ніка-Центр, 2017

Зміст

Переднє слово (Андрій Галушка).....	7
Вступ.....	15
Релігія за і проти сексу	15
Основні правила сексуальності	16
Чому секс і релігія?	17
Основна ідея та структура книжки.....	20
1 Релігійні межі та обмеження	23
2 Що ж таке, власне, секс?.....	27
3 Секс? Ні, дякую.....	33
4 Секс із самим собою.....	43
5 Благословення та прокляття гетеросексуальності.....	49
Обмежена невинність.....	50
Шлюбні складнощі.....	63
Секс, хочете ви цього чи ні.....	68
Секс тільки для продовження роду.....	74
Скількох дружин або чоловіків ви бажаєте?	80
Поза шлюбом.....	88
Розірвання шлюбу	96
Інші заборони та проблема отворів тіла	104
6 Одностатевий секс: очікуваний, обов'язковий, засуджений.....	111
Благословенна гомосексуальність	113
Інші межі статі.....	119
Калічення, удушення, спалення, повішення	122
Прийняття на тлі переважного засудження	135
Ухвалення або покарання	138
Первинна амбівалентність, імпортоване пригнічення	143
Релігія та гомосексуальність сьогодні	146

---

7 Священний сексуальний расизм та інші форми релігійної дискримінації	167
Тих, кого розділив Бог, не слід сполучати	168
Тримайся власної касты	177
Секс із правовірними й неправовірними	181
8 Секс в іншому світі.....	185
Секс між богами	186
Секс між людьми та надприродними істотами.....	188
Секс на віки вічні.....	194
9 Тому що ви на це заслуговуєте.....	197
Наслідки сексу після смерті	198
Наслідки сексу в цьому житті	205
Коли караються суспільства	208
10 Секс священний і секс ритуальний	215
Священне використання сексу.....	216
Фахівці з релігійного сексу.....	222
Священна сексуальна символіка	224
11 Релігійно-сексуальні пріоритети.....	231
Занепад релігійних правил сексуальності.....	231
Оновлення релігійних правил сексуальності.....	239
Одне релігійне правило сексуальності понад інше.....	244
12 Висновок.....	249
Примітки	251
Література	271
Іменний покажчик.....	299
Про автора	303

Переднє слово

Книжки про секс завжди привертають увагу – така вже природа самої їхньої теми. Щодо релігії це менш правдиве, хоча, напевно, останніми роками події у світі, й в Україні зокрема, таки допомогли дещо привернути увагу читацького загалу до деяких релігій і конфесій. У будь-якому разі книжка, що розповідає про секс і релігію, просто не може не викликати серйозної цікавості – хоча б у сенсі «а цікаво, що ж воно там написано».

Написано воно досить ґрунтовно – хоча, звісно, зрозуміло, що вичерпати тему взаємовідносин релігії й сексу в книжці обсягом близько 300 сторінок неможливо фізично. Але норвезький учений Даґ Ейстейн Ендшю спробував – і досягнув значного успіху. Книжку його було видано в Норвегії у 2009 році, і після того вона перекладена англійською, болгарською, італійською, китайською, македонською, польською, португальською, сербською та шведською. Зараз, шановний читачу, ти розгорнув українське її видання.

Автор книжки – людина неабияка. Замолоду (а народився Ендшю у 1968 році) він серйозно захоплювався музикою і навіть (у 1994 році як один із членів гурту SubDiva) брав участь у норвезькому національному відбірковому турнірі для конкурсу Євробачення. Зараз працює професором релігієзнавства у Бергенському університеті. На початку 2000-х років він захистив докторську дисертацію, темою якої був зв'язок раннього християнства із класичною грецькою філософією, і далі досліджував питання про те, як християнські уявлення про тілесне воскресіння склалися під впливом світогляду, що існував у пізньокласичний період. Плодом його досліджень стало кілька монографій, присвячених давньогрецьким і ранньохристиянським уявленням про воскресіння, безсмертя та людське тіло і його (не)тлінність. Також він вивчає проблеми взаємодії між релігією та популярною культурою.

При цьому Ендшю з не меншою енергією займається правозахисною діяльністю, фокусуючись на правах сексуальних меншин. Між 2004-м і 2013 роками він очолював Меннеслерретсалліансен, спілку норвезьких неурядових організацій, що бореться за рівноправність гро-

мадян незалежно від їхньої статі, етнічної належності, стану здоров'я, сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності. Протягом цих років він виграв кілька гучних судових процесів проти норвезького уряду, наприклад, домігшись, щоб у документах, які кандидат має заповнювати, коли подає заяву на місце в норвезьких університетах, можна було позначати більш ніж одну позицію в графі «гендер». Ендшю особливу увагу приділяє боротьбі проти різноманітної дискримінації. Він доклав зусиль до посилення захисту, якого норвезьке законодавство надає громадянам проти дискримінації, а також до змін у законодавстві щодо «злочинів ненависті» та законів про шлюб і сім'ю.

Напевно, головним успіхом Ендшю було те, що завдяки його зусиллям саме питання рівноправ'я для геїв і сексуальних меншин вирвалось із вузьких рамок меншинного дискурсу та набуло резонансу як важливий аспект загальногромадського рівноправ'я. Він був одним із перших, хто поставив питання щодо права на шлюб для геїв у контекст загальної боротьби проти дискримінації. Не дивно, що про Ендшю згадують як про «помітного ідеолога норвезького гей-руху» і навіть «гея декади 2000-х».

Немає сумніву, що книжка, український переклад якої щойно видано, була написана на перетині цих двох сфер діяльності автора – релігієзнавства та боротьби за права сексуальних меншин і гендерну рівність. Своїм завданням автор бачив визначити й проаналізувати величезний масив інформації щодо непростих стосунків між сексом і різноманітними релігіями протягом всієї історії людства й у різних світових культурах.

На думку автора, у мало яких сферах людського життя релігія має такий вплив, як у царині сексу, намагаючись контролювати й кодифікувати – забороняти, проклинати, а також заохочувати та благословляти, – кому, з ким, коли, як і чому вступати у статевий зв'язок. Відповідно, на сторінках книжки розглядається цілий калейдоскоп питань. Статеві стосунки за межами шлюбу допустимі чи заборонені? Чи можуть священники займатися сексом? Чи може сам секс бути релігійним переживанням? Чи відповідає волі богів шлюб між представниками різних рас? Надприродні сили схвалюють чи засуджують гомосексуальні статеві стосунки?

У книжці можна прослідкувати вплив попередніх дослідницьких інтересів автора, а саме – до ролі тіла і тілесного у культурі та релігії. Кожна культура (одним з аспектів якої є, на думку автора, релігія) з необхідністю включає в себе уявлення про тілесні стандарти, про тілесні

дії та про сенс і значення тіла – можна навіть сказати, що тіло – це полотно, на якому пишеться картина культури. Секс є чи не найважливішою функцією тіла, тож культура і релігія приділяють йому таку увагу. Ендшю на самому початку книжки заявляє: «Жодне з відомих суспільств не існувало без правил щодо сексу» і дотримується у розгляді взаємодії релігії та сексу не історично-хронологічної послідовності, не освітлення особливостей певних релігійних традицій, а тематичної структури оповіді. У першому розділі розглядаються релігійні межі й обмеження. У другому – змінне розуміння релігією того, що таке секс. Темою наступних двох розділів є утримання від сексу та секс із самим собою (цей останній, як показує Ендшю, переважно засуджується всіма релігіями, за винятком хіба що індуїзму).

Найбільший розділ книжки присвячений різностатевим сексуальним контактам, притому багато місця присвячено шлюбові та його різноманітності, а також розмаїттю сексуальних практик. Серед питань, які тут розглядаються, – незайманість, дошлюбний секс, контрацепція, подружня невірність, моногамія й полігамія, секс для продовження роду і для розваги, проституція та розлучення. Наступний розділ знайомить читача із темою одностатевого сексу, і за обсягом він мало поступається попередньому. Окремий розділ присвячено расизмові та іншим формам дискримінації, які мають релігійне благословення. Далі автор звертається до найбільш езотеричних тем: восьмий розділ описує, як релігія регулює сексуальність богів, ангелів і демонів, а дев'ятий – якими можуть бути божественні санкції за несхвалюваний релігією статевий зв'язок. Наступний розділ називається «Секс священний та секс ритуальний», що дає промовисте уявлення щодо того, про що в ньому йдеться. Нарешті, останній розділ розглядає релігійно-сексуальні пріоритети, звертаючи увагу на те, які релігійні вказівки щодо сексу виконуються, а які ігноруються.

Як бачимо, досить вичерпне освітлення теми. Надзвичайно похвально, що Ендшю починає розповідь із розмови про дефініції – як релігії, так і сексу. Для нього релігія – це не лише віра. Він підкреслює, що віра як основний зміст (а дуже часто просто синонім) релігії – це досить новий феномен і що первісно релігія була зацікавлена у правильній поведінці, причому, за словами Ендшю, правильна сексуальна поведінка становила її центральну частину. Саме тому, згідно з Ендшю, через контроль сексуальної поведінки людини релігії контролювали й контролюють самé розуміння того, що таке «бути людиною».

Для Ендшю релігія, отже, – це не лише священні тексти (в тому

числі тому, що вірні завжди інтерпретують їх у найрозмаїтші способи, що часто мають між собою мало спільного), але це явище, яке не можна відділити від ширшого культурного контексту. Секс для Ендшю також не лише власне статевий акт, а й цілий клубок складних явищ, як-от статевий потяг, нагота, цнотливість, шлюб, а також безліч способів, у які два (чи більше) тіла можуть торкатися одне одного.

У фокусі Ендшю перебувають переважно «великі релігії» (християнство, іслам, іудаїзм, буддизм, індуїзм) та античне язичництво з окремими згадками про інші релігії стародавньої історії. Вкрай рідко (і це суттєвий мінус книжки) він наводить досвід різноманітних сучасних племінних вірувань (хоча в розділі, присвяченому гомосексуальності, вони згадуються). Якщо можна виділити основну ідею книжки, то це, напевно, величезне розмаїття, ба навіть суперечність релігійних традицій, заповідей і застережень у сфері сексу. Ендшю прямо заявляє, що хоча релігії й уважають свої доктрини вічними й універсальними, треба розуміти, наскільки насправді їхні заяви історично обмежені.

Цю ідею ілюструє ціла корнукопія прикладів із різних сфер. Наприклад, в іудаїзмі серйозно ставляться до Божого заповіді «плодитися та помножуватися», тоді як буддизм ідеалізує утримання від статевих відносин для всіх людей, часто навіть зневажуючи шлюб. В індуїзмі досягти духовного спасіння також можна лише шляхом повної аскези, тоді як у багатьох релігійних рухах «Нового віку» просвітлення досягається через статевий акт. Гомосексуальність суворо засуджується в одних релігійних традиціях (аж до декларування божественно санкціонованої смертної кари за неї) і в той же час очікується чи навіть є обов'язковою в інших (Ендшю наводить, серед іншого, приклади з практики деяких племен Нової Гвінеї). З іншого боку, у деяких релігійних традиціях знаходимо вимогу кари на горло за певні види гетеросексуальних стосунків (як-от побиття камінням за подружню зраду; наприклад, Ендшю відводить чимало місця цитатам зі Старого Завіту на цю тему, так само як і цитатам із Корану й хадисів). Таким чином автор підводить до думки, що неможливо знайти загальну норму для сексуальної поведінки людини, а значить, сучасне суспільство має відмовитися від релігійно-сексуального регулювання поведінки своїх членів.

Наводячи взяті з різних релігійно-культурних традицій суворі санкції за дії, які його читач має сприймати як нормальні (той саме дошлюбний секс, наприклад), Ендшю прямо запитує: чи сподобалося б вам, якби вас примусили жити у згоді з такими правилами? Тим самим він підводить читача до думки про те, що всі ці правила й заборони

є нерациональними і що краще взагалі позбутися правил і регуляцій у сфері сексу. Не розділяючи різних релігійних традицій, розглядаючи їх як однаково (без)вартісні, автор суттєво полегшує собі завдання переконання читача. У розділі, присвяченому одностатевому сексу, склавши до купи світові монотеїстичні релігії із різноманітними язичницькими віруваннями та культурними практиками та показавши, що немає єдиного підходу до того, наскільки гомосексуальність прийнятна для суспільства, він доходить висновку, що у «релігії» нема єдиної «натуральної» відповіді, а значить, під релігійним кутом зору неможливо дати жодного рецепта.

В останньому розділі книжки Ендшю розлого розмірковує, як має діяти релігійна організація, коли сексуальна мораль суспільства стає в суперечність із заповідями релігії. На його думку, існують чотири стратегії: змінити заповіді, примусити вірних до їхнього виконання, виключити відступників із лав вірних та ігнорувати порушення. Ендшю стоїть на боці зміни заповідей. Його рекомендація – це зняти всілякі заборони у сексуальній царині та зосередитися на тому, що має бути більш важливим для вірних, – справедливості, добробуту тощо. Оскільки автор розглядає релігію як винятково людську конструкцію, його кут зору можна зрозуміти.

Деякі моменти можуть видатися дещо дивними для уважного читача. Наприклад, у розділі, присвяченому расовій, кастовій та іншій сексуальній дискримінації, автор поширює ярлик «релігійних настанов» на практику расизму, стверджуючи: «християни-расисти і християни-нерасисти рівною мірою будують свої релігійні переконання на основі одних і тих самих писань і традицій». Так, у расистських суспільствах (Південь США чи Південна Африка часів апартеїду) шукали підтвердження своїх поглядів у священних текстах, але я не впевнений, що такі пошуки заслуговують на піднесення їх до «різновиду християнства».

Бажаючи показати непослідовність позиції католицької церкви у питанні священницького цілібату, автор пише: церква «поблажливо сприймає, що значна частина священників фактично перебуває у шлюбі. Це стосується багатьох священників східних католицьких церков, наприклад України та Лівану». Як ми знаємо, греко-католицькі священники не «фактично перебувають», а просто перебувають у шлюбі, з повної згоди Риму, згідно з умовами Берестейської унії 1596 року. Можна також сперечатися, чи варто розглядати пряме порушення заповіді «Не чужолож» (описуючи католицьких священників, що порушують правило цілібату з коханками чи з повіями) як «варіант християнської практики».

На жаль, мені на очі трапився і момент прямої неправди. Цитую: «На Різдво 2008 року папа Бенедикт XVI заявив, що гетеросексуальність заслуговує на наш захист так само, як тропічні ліси. Цей захист, на думку папи, передбачає такі дії, як прийняття правової заборони на гомосексуальність, дискримінацію геїв і лесбіянок, а також їхнє пряме переслідування». Як легко пересвідчитися кожному, хто візьме собі за труд пошукати це звернення папи Бенедикта та прочитати його, нічого подібного папа-емеритус не говорив – хоча справді сказав, що захисту потребують не лише тропічні ліси, а й людина.

Але то таке. Мене особисто зачепило ось що. Під кінець книжки Ендшьо згадує про одну з наймолодших католицьких святих, Марію Горетті: «Іноді тяжка боротьба із собою з метою зберегти незайманість є достатньою підставою для канонізації». Одинадцятирічна Марія не дала себе звалтувати, і її нападник, як пише Ендшьо, «декілька разів проштрикнув її ножом. Наступного дня дівчина померла, проте встигла розповісти всім, що сталося. Серенеллі [нападник] був визнаний винним у вбивстві та засуджений до тридцяти років позбавлення волі. Коли він перебував у в'язниці, Марія Горетті з'явилася йому у видінні та пробачила йому. Після звільнення Серенеллі пішов до монастиря». І далі: «Мораль цієї історії, якщо дійти до крайності, полягає в тому, що дійсно хороший католик повинен віддати перевагу смерті, а не дошлюбному сексові». Я не був знайомий з історією святої Марії Горетті, тому вирішив пошукати подробиці. Виявилось, що нападник наніс Марії чотирнадцять ударів ножом, але перед смертю вона пробачила своєму вбивцеві. Саме за це – і за те, що її християнське прощення привело до щирого розкаяння її вбивці – її й було канонізовано. В принципі, цікавий приклад того, як автор звів історію про прощення й розкаяння лише і винятково до того, що краще б дівчинка дала себе звалтувати й усі були б щасливі...

Але хочу все ж закінчити на позитивній ноті. Безумовно, книжка Ендшьо цікава, інформативна й така, що провокує на роздуми. Якщо й є застереження щодо неоднозначності тексту, вони, поза сумнівом, обумовлені шляхетними намірами автора у його боротьбі за рівноправ'я та свободу людини. Що ж до упередження до релігії – я так думаю, у наш секулярний вік у цьому немає нічого дивного. Це радше є навіть очікуваним і не стане на заваді розумному читачеві нової книжки.

Андрій Галушка, Лондон

Стейнару,

Хельзі,

Яніке,

Мії

Вступ

Іпполіт був молодиком, якого не хвилював секс. Секс його зовсім не цікавив: «Він нехтує любовним ложем і не хоче мати нічого спільного зі шлюбом». Єдине, чого він жадав, — блукати лісами на околицях Трезена, грецького міста часів бронзового віку, та полювати на диких тварин.

Афродіта, богиня кохання та сексуальності, ненавиділа Іпполіта. Юнак надавав перевагу полюванню, а не сексові, й усіма своїми вчинками демонстрував зневагу до богині кохання, вважаючи її не надто значущою, ба навіть «найгіршою серед богів».

Афродіта не могла дозволити, щоб Іпполіт залишався безкарним за те, що він ігнорував її царину — сексуальне життя. Гарний юнак помер, впавши з воза, коли його кінь перелякався посланої богами потвори.

Це більш ніж просто захоплююча історія з грецьких міфів¹. У долі Іпполіта відбивається справжнє релігійне переконання, що боги не просто хотіли, а й вимагали від нас сексуальної активності. Статева стриманість була зовсім неприйнятною.

Релігія за і проти сексу

Міф про Іпполіта й Афродіту немає нічого спільного з буденним сприйняттям сексу релігією. Із заголовків новин може скластися враження, що на сьогодні релігії значно більше стурбовані темою сексуальності, ніж будь-коли. І картина значно відрізняється від тієї, що була у випадку з Іпполітом. Те, що ми бачимо, є релігійною відмовою від сексу. Релігії засуджують секс, секс із неправильними людьми, з неправильної причини, у неправильний час і в неправильному місці. Їх обурює, що про секс надто багато пишуть і говорять; їх бентежить, що про секс пишуть і говорять неправильно. Часто засудження настільки потужне й одностороннє, що може здатися, ніби релігії повністю відкидають секс як такий.

Як так сталося, що одна релігія засуджує тих, хто утримується від статевих зносин, тоді як інша засуджує сексуально активних людей? Це питання, на яке важко дати просту відповідь. Саме питання не належить до легких. І навіть грецька релігія, з якої походить історія Іпполіта й Афродіти, визнає не всі форми сексуальності. Якщо люди не дотримувалися б низки допустимих релігією складних правил сексуальності, це мало б серйозні наслідки. Незважаючи на те що трагічна доля Іпполіта виявляє основні вірування в Стародавній Греції, вона є лише однією складовою в заплутаній головоломці взаємозв'язку між сексом і релігією.

Але й сьогодні картина значно складніша, ніж може здатися з новинних заголовків. У достатньо односторонньому ставленні релігії до різних форм сексу легко не помітити певних нюансів. Ми не бачимо, як більшість із цих засуджень одночасно передбачає і релігійне схвалення сексу, проте, звичайно, тільки «правильного сексу». Осуд і схвалення сексу зазвичай ідуть пліч-о-пліч. Аналізуючи взаємозв'язки між сексом і кожною окремою релігією, потрібно акцентувати на межі між тим, що прийнято, і тим, що заборонено, між священним і проклятим.

Основні правила сексуальності

Жодне з відомих суспільств не існувало без правил щодо сексу. Щасливі моряки, митці та соціальні антропологи іноді заявляли, що вони знайшли на таких собі райських тропічних островах повністю вільні в сексуальному сенсі суспільства, суспільства без будь-яких табу для сексуальності. Але це завжди було ілюзією. Ці гості здалеку знайшли культури із зовсім незначними обмеженнями в царині сексу, властивими для їхніх країн; водночас вони не були в змозі ідентифікувати всі чужі для них локальні обмеження.

Важко й, імовірно, навіть неможливо визначити, що було спочатку – цивілізовані види сексу чи релігійні правила сексуальності. Чи було так, що різні вказівки та заборони щодо сексуальності вперше виникли незалежно від релігії, а тільки пізніше цьому було надане релігійного значення? А чи релігійні правила сексуальних норм з'являлися незалежно від справжньої сексуальної поведінки людей, для того щоб потім спрямовувати сексуальну поведінку в нове русло? Чи, може, релігії спочатку забороняли тільки ті види сексу, які вже існували в

людському суспільстві, або ж прийняли та змінили нашу сексуальну поведінку від самого початку?

Звичайно ж, наші предки мали статеві контакти значно раніше, ніж релігію. Секс існував уже тоді, коли ще наші пращури сотні мільйонів років тому були невеликими клітинними скупченнями. Невідомо, що передувало: чіткі правила сексуальності чи релігія. Зоологи зазначають, що навіть тварини мають різні моделі поведінки, які впливають на їхню сексуальну активність. Але і їх не можна визначити як правила сексуальності. Однак усі відомі нам суспільства мають чіткі правила сексуальності, проте коли саме вони з'явилися, невідомо. Ми маємо справу з чимось настільки давнім, що вже неможливо дійти достовірних висновків.

Тварини не мають релігії. Древні печерні малюнки та розкішні захоронення вказують на те, що релігія існувала вже дуже давно, можливо, ще до появи людства. Тому є важливим питання: чи завжди релігія регулювала людську сексуальність? Із найдавніших письмових джерел нам відомо, що релігія забороняла й засуджувала різні форми сексу. Усі дослідження дописемних культур демонструють одне й те саме. Як у стародавніх суспільствах, так і в традиційніших існує співвідношення між релігійними й більш загальними правилами сексуальності – вказівки та заборони часто є релігійними.

Незалежно від того, як виникли відносини між сексом і релігією, зрозуміло, що наймовірне розмаїття складних сексуальних структур різних суспільств було сформоване через комплекс культурних і релігійних процесів. Немає стандарту щодо того, як релігія ставиться до людської сексуальності. Той вид сексу, що одна релігія вважає взірцевим, ба навіть священним, відкидається як щось огидне іншим віросповіданням. Проте є дещо спільне для всіх цих моделей: жоден із типів сексу, пропагованих різними релігіями, не передбачає його природного обмеження. Це завжди питання окремих культур.

Чому секс і релігія?

Те, що релігія передусім обертається навколо віри, є недавнім явищем. Насамперед ми бачимо, що релігія, мабуть, дедалі більше переймалася питанням правильності поведінки, де секс часто відігравав центральну роль. Переконавання, що виконання певних дій має основоположне значення для релігійної практики, ніколи не втрачало

своєї чинності, а досі присутній релігійний акцент на сексуальності є гарним прикладом цього.

Але й серед тих складних релігійних рамок, які регулюють поведінку, можна помітити, що секс відіграє достатньо своєрідну роль. Існують релігійні правила щодо того, як ми маємо поводити себе, як ми повинні їсти, покривати чи не покривати голову, як умиватись, як поводитися під час богослужіння. Іноді через ці правила люди навіть вдаються до вбивств. Достатньо багато людей загинуло через те, що їхнє сексуальне життя не збігається з релігійним баченням інших. Ніщо так не залучає до дії в релігійному контексті, як секс. Католицька церква Іспанії протягом майже сорока років ігнорувала систематичні утиски більшості основних прав людини з боку Франко, та коли демократичний уряд запропонував дозволити шлюб для геїв, церква відразу ж організувала сотисячні демонстрації вірян².

Сьогодні більшість релігій уже відмовилася від ідеї, що вони зможуть змусити всіх притримуватися однієї справжньої віри. Однак ті ж самі релігії прагнуть нав'язати суспільству певні аспекти своїх вірувань, а сексові зазвичай надають першочергової уваги.

Що ж такого особливого в сексі, що робить його центральним, а іноді єдиним предметом розглядання для багатьох релігій? Неможливо знайти чітку відповідь на таке питання, до того ж відповідь буде варіюватися залежно від релігії, про яку йдеться. У багатьох релігіях секс постає потужним явищем насамперед тому, що гетеросексуальний вагінальний статевий акт є єдиним способом продовження людства. Для багатьох конфесій, які чи то підтримують секс, чи то утримуються від нього, достатньо важливо наслідувати те, що роблять боги або що робили перші взірцеві люди від початку часів. Багато релігій розглядають секс як дещо таке, що унеможливить наше спасіння, інші – як те, що заважає використати весь наш потенціал. Водночас, згідно з іншими релігіями, деякі види сексу необхідні для догодження богам. Але поки не всі релігії однаково переймаються питаннями сексу.

Іншу причину, чому релігії так прагнуть контролювати секс, ми, можливо, знайдемо, якщо подивимось, які наслідки спричинив жорсткий релігійний контроль. Після того як релігія почала контролювати сексуальне життя людей, цей контроль включав не тільки прямий нагляд за найінтимнішими царинами приватного життя. Будь-який контроль впливає на все життя людей і має далекосяжні наслідки. Через різні вказівки та заборони щодо того, коли, у який спосіб і найголовніше з

ким ви можете мати статеві контакти, визначає не тільки вашу сексуальність, а й те, з ким ви зможете пов'язати себе в особистому плані, якими будуть ваші діти й онуки, ваше коло спілкування, ваші союзники, те, як ви проживете своє життя. Отже, секс часто є ключовим чинником, за допомогою якого релігія може контролювати ваше існування задля того, щоб ви досягли порятунку й спокути.

Хоча гомосексуальність і гетеросексуальність як маркери ідентичності є достатньо модерним феноменом, сексуальність завжди була вирішальним чинником у тому, як визначається людська ідентичність. До того ж у рамках багатьох релігій сексуальні канони підтримували та закріплювали ідентичності та категорії. Ваша стать, сімейний стан, релігія, етнічна належність, належність до певної касты — все це важливі релігійні маркери ідентичності. Для того щоб контролювати людську сексуальність, релігії закріплюють і підтримують ці священні категорії. Порвавши з релігійними вказівками та заборонами, ви порвете одночасно й з усією вашою ідентичністю.

Урешті-решт, релігійно-сексуальні переконання визначають нашу ідентичність як особистості. Отже, усе, що виходить за рамки релігійно-сексуального обмеження, слід розуміти як неприродне. Якщо ви робите щось не так, як від вас очікується, ви не є порядною людиною.

Контролюючи статеве життя людини, релігія отожд і керує її життям, ідентичністю та, кінець кінцем, розумінням щодо того, що таке бути людиною. Тому релігії борються за те, щоб світська влада нав'язувала релігійно-сексуальні переконання, щоб найважливіші релігійні життєві правила сприймалися як очевидні та природні. Незважаючи на те що релігії не в змозі змінити вас, контролюючи ваше сексуальне життя, вони змусять вас жити за правилами, яких має дотримуватися справжній вірянин. У такий спосіб вони проведуть вас крізь довгий шлях до порятунку й того, що вони вважають за досконалу людську природу.

Отже, стає зрозумілішим, чому більшість релігій ставить такий акцент на сексі. Також зрозуміло, коли йдеться про релігії, які повною мірою усвідомлюють, що вони більше не здатні контролювати всі частини суспільства. Проте їхні правила сексуальності прийняті як загальнолюдські правила, а отже, більша частина релігійно-ідеального суспільства все ж існує.

Основна ідея та структура книжки

Для повного подання всіх аспектів взаємин між сексом і релігією необхідно було опрацювати тисячі джерел. Тому слід спробувати ідентифікувати найважливіші та найтиповіші аспекти в цій галузі.

У цій книжці я намагався виявити деякі з найважливіших моделей сексуальної поведінки, знайдених у всіх значущих релігіях. Я знайшов також низку інших прикладів, які, звичайно, є менш показовими, проте значно важливіші саме через те, що вони подають різні варіанти того, як секс і релігія можуть бути об'єднані. Також коли йдеться про основні релігії, то слід звернути увагу на більш неістотні явища, оскільки вони часто грають важливу коригуючу роль у таких твердженнях, як «їудаїзм завжди...» або «в ісламі є...».

Це релігійно-сексуальне розмаїття повертає нас до вихідної точки: немає нічого очевидного або природного в тому, як релігії вказують і забороняють, благословляють і засуджують різні форми сексу. Секс стає священним або огидним залежно від того, як його визначає та чи та релігія.

Коли ви пишете книжку про секс і релігію, не зрозуміло, як саме правильно подати матеріал. У такій книжці можна навести хронологічний звіт про те, як змінився зв'язок між сексом і релігією протягом усієї історії. Або розповісти про кожну релігію та про те, яку роль відіграє в ній секс.

Я вирішив обрати більш тематичний шлях. Розподіл розділів відбувається найактуальніші питання відношення сексу та релігії. Усе починається з того, як саме секс розуміється в релігійному контексті, з ким можна займатися сексом, секс як пряма релігійна діяльність і які наслідки може мати секс, на думку релігій, як для індивідуума, так і для суспільства загалом.

У першому розділі розглядаються релігійні межі й обмеження: як можна визначити, чи є щось релігійним, чи ні; як ми можемо зрозуміти певні правила сексуальної поведінки, типові для цієї чи цієї релігії, коли саме кожна релігія відображає так багато різних думок із приводу різних видів сексу?

У другому розділі розглядається змінне розуміння релігією того, що таке секс. Секс не представляє собою щось таке, що може бути природно обмеженим. Утім, ультраконсервативний мусульманський режим талібів карав жінок за те, що вони не прикривали свої шиколотки, що

вважалося злочином на сексуальному ґрунті, а неодружені християни мастурбують один одному з переконанням, що те, що вони роблять, не є сексом. Рамки того, що вважається сексуальним, варіюються залежно від релігійної громади. Це знову вказує на базове розуміння сексу як культурно створеного феномена.

Багато вірян переконано в тому, що нам краще взагалі не займатися сексом. Релігійний ідеал абсолютної заборони сексу є змістом третього розділу книжки.

Хоча секс зазвичай не є індивідуальною діяльністю, проте це не можна вважати беззаперечним твердженням. Як ми побачимо в четвертому розділі, секс із самим собою, звичайно, не тільки можливий, а й становить предмет уваги з боку різних релігій.

Темою наступного й найбільшого розділу є гетеросексуальність. Існує відмінність між різними формами гетеросексуальності. Хоча всі зазвичай осуджують гомосексуальність, часто багато хто забуває, що деякі (якщо, звісно, такі є) релігії дозволяють вільно займатися сексом із людиною протилежної статі. Засудження, вічне прокляття і смерть — це лише декілька покарань, які чекають на тих, хто не обмежується правильними партнерами протилежної статі, у правильні час і місце й у правильні отвори тіла. Цей розділ поділений на такі підрозділи: дошлюбний секс; шлюб як інститут; секс як обов'язок; секс як засіб розмноження; полігамія; секс поза шлюбом; розлучення, а також різні заборони й отвори.

Шостий розділ присвячений одностатевому сексу. Тоді як багато сучасних релігій зациклені на засудженні гомосексуальності, інші вважають одностатевий секс неproblemним, божественним або щонайменше кращим, ніж гетеросексуальність. Але гомосексуальність не завжди є цілісним поняттям: багато релігій визнають природними тільки певні форми одностатевого сексу й у той самий час засуджують всі інші.

Через посилену увагу, що приділяється статі у сучасних релігійно-сексуальних дебатах, ми часто забуваємо багато інших людських категорій, які також слугують основою для різних указівок і заборон. Деякі з них є темою сьомого розділу. Тоді як колір шкіри традиційно є важливим чинником для більшої частини християнства, ще більше релігій зацікавлені в можливості сексуальних зв'язків із кимсь, хто належить до іншої релігії. Якщо ми перенесемося на Схід, то побачимо, що кастова належність визначає сексуальність для індусів і багатьох інших народів.

Кінець безкоштовного уривку.
Щоби читати далі, придбайте,
будь ласка, повну версію
книги.